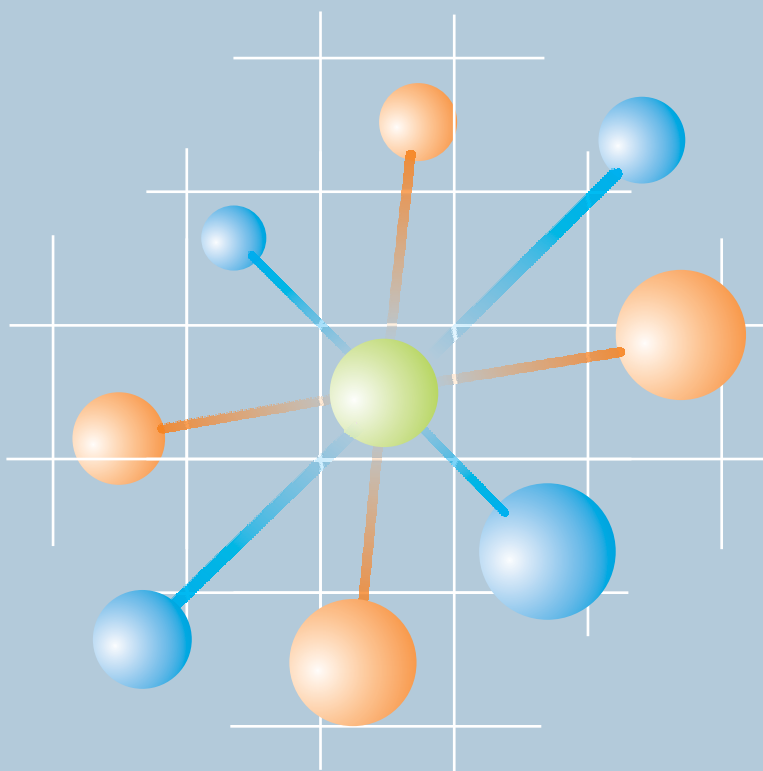

Youth Peer
Education Toolkit

Procena kvaliteta programa vršnjačke edukacije

Razvoj i štampanje ovog izdanja omogućila je Agencija Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID), koja je finansijski podržala "YouthNet" program organizacije "Family Health International" (FHI). Ovo izdanje je deo priručnika za vršnjačke edukatore razvijenog u saradnji sa Populacionim fondom Ujedinjenih nacija (UNFPA) za Y-PEER program (Edukativna mreža vršnjačkih edukatora).

Kompletan priručnik možete videti na internet strani FHI-a:

<http://www.fhi.org/en/Youth/YouthNet/Publications/peeredtoolkit/index.htm>.

YouthNet je petogodišnji program koji je finansirao USAID sa ciljem da podigne nivo reproduktivnog zdravlja i prevenciju HIV-a među mladima. FHI vodi tim YouthNet-a koga čine "CARE USA" i "RTI International". Ovo izdanje je delom finansirano putem Ugovora o saradnji USAID-a sa FHI za YouthNet (No. GPH-A-00-01-00013-00).

UNFPA je međunarodna agencija za razvoj koja promovise prava žena, muškaraca i dece na potpuno uživanje u zdravim stilovima života, kao i na podjednake mogućnosti. UNFPA podržava zemlje da koriste podatke o stanovništvu da donesu politiku i programe za smanjenje siromaštva i obezbeđivanje shvatanja da je svaka trudnoća željena, svako rađanje sigurno, svaka mlada osoba nezaražena HIV/SIDA-om, svaka devojka i žena tretirana sa dostojanstvom i poštovanjem.

Program Y-PEER-a od 2001. god. saraduje sa partnerskim zemljama na izgradnji kapaciteta vladinih i nevladinih organizacija koje vrše implementaciju, superviziju, monitoring i evaluaciju programa vršnjačke edukacije za prevenciju HIV/SIDA-a i poboljšanje reproduktivnog zdravlja. Y-PEER mrežu predvodi UNFPA u saradnji sa FHI/YouthNet-om, UNICEF-om, i ostalima. Y-PEER, osnovan u 27 zemalja istočne Evrope i centralne Azije, se sada širi na ostale regione sveta, uključujući arapske države i Afriku.

Shvatanja iznešena u ovom dokumentu ne moraju nužno odražavati politiku UNFPA-a, USAID-a, ni FHI-a. Principi i politika agencija Ujedinjenih Nacija vode se odgovarajućim odlukama rukovodećih organa pojedinačne agencije. Svaka agencija sprovodi akcije opisane u ovom dokumentu u vezi sa pomenutim principima i politikom, a u okviru svog mandata.

Family Health International/YouthNet
2101 Wilson Boulevard
Arlington, VA 22201 USA

United Nations Population Fund (DASECA) and Youth Peer Education Network (Y-PEER)
220 East 42nd Street, 20th Floor
New York, NY 10017 USA

© 2006 by Family Health International
ISBN: 1-933702-05-2

Izdavač: Y-PEER Mreža

Uz podršku Kancelarije UNICEF-a u Beogradu

Prevod: Miloš Stojiljković

Lektura: Marija Miljković

Adaptacija dizajna: Nebojša Radović

Štampa: _____

Tiraž: 200

Štampano: 2007.

ŠTAMPANJE PUBLIKACIJE PODRŽALA JE
KANCELARIJA UNICEF-a U BEOGRADU u okviru
programa usmerenog na osnaživanje vršnjačke
edukacije u Srbiji u cilju prevencije HIV infekcije i
promocije zdravih stilova života medju mladima.

unicef

SADRŽAJ

Zahvalnost	5
Uvod	6
Korak 1. Plan procene, sastavljanje i treniranje tima	10
Korak 2. Sprovođenje intervjua	12
Korak 3. Popunjavanje tabela i izrada izveštaja	17
Smernice za vođenje intervjua	20
Vršnjački edukatori	20
Rukovodioci i zaposleni	23
Roditelji	25
Partneri	26
Tabele	27
Tabela 1. Saradnja sa partnerima	27
Tabela 2. Uključenost roditelja	28
Tabela 3. Uključenost mladih	30
Tabela 4. Saradnja mladih i odraslih	32
Tabela 5. Saradnja vršnjačkih edukatora	35
Tabela 6. Ravnopravnost i jednakost rodova	36
Tabela 7. Uključenost lokalne zajednice	38
Tabela 8. Radni okvir	41
Pregled zbirnih rezultata po tabelama	45
Odabrani resursi vršnjačke edukacije	46
Reference	44

Zahvalnost

Ovo izdanje razvio je Dr Gary Svenson, viši istraživački saradnik za “FHI/YouthNet” program, u saradnji sa mnogobrojnim kolegama kroz istraživački projekat za vršnjačku edukaciju. Ovaj priručnik je produkt višegodišnjeg istraživačkog projekta u Zambiji i Dominikanskoj Republici, koje je Svenson vodio sa Holly Burke iz FHI kao projektnim asistentom.

Mnogi drugi su podržali ovo istraživanje. Za obrazloženje istraživanja i listu svih ljudi, koji su pomagali u ovom istraživanju, pogledajte deo Zahvalnost i tekst “Formative Research on Youth Peer Education Program Productivity and Sustainability: Youth Research Working Paper No. 3”, dostupno na: <http://www.fhi.org/en/Youth/YouthNet/Publications/YouthResearchWorkingPapers.htm>.

Posebnu pomoć na ovom istraživanju pružila je Alice Hazemba, konsultantkinja koja je i istraživač na Univerzitetu Zambije. Ostali koji su pomogli da se ovaj priručnik testira u Zambiji su: Simon Chizebuka, Cecilia Mwila, Chris Lubasi, Chipili Chipili, Moses Sakala i Dr Margaret Maimbolwa.

Koristan format i publikacije za postavljanje programa dolaze iz “Clinic Assessment of Youth Friendly Services” od Senderowitza, Soltera i Hainswortha (Pathfinder International, 2002).

Zahvalnost i ljudima koji su revidirali publikaciju: Hally Mahler sa Akademije za Edukativni razvoj; Cindy Waszak Geary, JoAnn Lewis, Tonya Nyagi, Maryanne Pribila and Jane Schueller of FHI; Gwyn Hainsworth of Pathfinder International; Aleksandru Bodiroži i Mariji Vasilevoj-Blazev iz populacionog fonda Ujedinjenih Nacija i Shanti Conly i Mahua Mandal iz USAID-a. Takođe, iz FHI, hvala William Finger za pomoć pri uređivanju priručnika i Karen Dickerson za lekturu. Dick Hill iz kompanije HillStudio je uradio dizajn.

Uvod

Ovaj priručnik je dizajniran za timove za procenu kvaliteta projekata, menadžere projekata, supervizore i ostale da bi procenili kvalitet društveno-zasnovanih programa vršnjačke edukacije. Identifikovati načine za poboljšanje programa vršnjačke edukacije je jako teško. Ovaj priručnik obezbeđuje instrumente i opisuje proces koji vam može pomoći u tome. On nije dizajniran da meri uticaje programa vršnjačke edukacije u formalnoj evaluaciji ili istraživačkom projektu. Ipak, rezultati procene korišćenjem ovog priručnika mogu biti komponente evaluacije.

Priručnik je baziran na osam tabela, koje su razvijane i proverene u dvofaznoj istraživačkoj studiji na produktivnosti, održivosti i efikasnosti programa vršnjačke edukacije. Inicijalna faza istraživanja uključuje razvoj tabela. Istraživanje je sprovedeno u dve dijametralno suprotne kulture - u Zambiji i Dominikanskoj Republici. Izveštaj o inicijalnim nalazima istraživanja sa obrazloženjem kako su se tabele razvijale možete pronaći u tekstu "Formative Research on Youth Peer Education Program Productivity and Sustainability: Youth Research Working Paper No. 3", koji su napisali Gary Svenson i Holly Burke. Ovaj priručnik je testiran kao deo druge faze istraživačkog projekta i unete su izmene u skladu sa rezultatima.

U toku istraživanja uočeno je sedam ključnih tema koje doprinose kvalitetu i efikasnosti programa vršnjačke edukacije. Tabele sumiraju ključne tačke u okviru svake teme. Studija uključuje i osam tabela radnih okvira adaptiranih iz već postojećih instrumenata, razvijenih od strane U.S. Centra za prevenciju i kontrolu bolesti (CDC) za tehničke aspekte prevencije HIV-a. Svaka tabela sadrži pojedinačne tačke koje treba proceniti. U svih osam tabela imamo 107 tačaka.

Lista radnih okvira obezbeđuje pregled programa i na neki način se preklapa sa ostalih sedam. Neko može koristiti tabelu radnih okvira kao prvu, dok drugima može biti od izuzetne pomoći da je koriste u poslednjoj fazi procene - tako da posluži za rekapitulaciju. Opis svih osam tabela, onako kako je to proisteklo iz istraživanja:

▣ Saradnja sa Partnerima. Partner je osoba ili organizacija koja ima važnu ili uticajnu ulogu i svoje interese, investicije ili je i sam/a direktno uključen/a u program. Partneri uključuju vladine agencije, donatore i nevladine organizacije. Klinike, centri za mlade i škole sa kojima se saraduje u okviru programa su, takođe, partneri. Partneri mogu saradivati sa programskim kadrom i vršnjačkim edukatorima. Da bi olakšali ili omogućili saradnju i poverenje, partneri moraju biti upoznati sa strategijom programa, radnim planom i aktivnostima. Saradnja može uključivati redovne sastanke, zajedničke inicijative, ali svi moraju da imaju zajedničku viziju i agendu za promovisanje blagostanja mladih ljudi.

- **Uključenost roditelja.** Stavovi roditelja vršnjačkih edukatora i stepen njihove uključenosti mogu biti od presudnog značaja za uspeh programa vršnjačke edukacije. Programi vršnjačke edukacije bi trebalo da dosežu roditelje i da ih uključuju. Roditelji su glavni partneri koji dozvoljavaju ili ne dozvoljavaju svojoj deci da učestvuju u programu kao vršnjački edukatori i mogu ih dodatno motivisati hvaljenjem njihovih aktivnosti. Uključivanje roditelja može smanjiti odlazak vršnjačkih edukatora i učvrstiti projekat u zajednici.
- **Uključenost mladih.** Uključivanje mladih je značajno za motivaciju, produktivnost i ostanak drugih mladih u istom programu. Pod pojmom uključivanje mladih podrazumeva se stepen osnaživanja i moći mladih da utiču na donošenje odluka kroz uspostavljene mehanizme. Smislaono uključivanje mladih zahteva adekvatne treninge i superviziju, koja može povećati njihove veštine za donošenje odluka, kao i njihovu spremnost da prihvate i ispunjavaju svoje obaveze.
- **Saradnja mladih i odraslih.** Saradnja mladih i odraslih je korak više od samog uključivanja mladih. Saradnja zahteva inicijativu sa obe strane, iako često stariji pripadnici organizacije moraju da iniciraju i vode proces u skladu sa strukturom organizacije. Ravnopravna saradnja mladih sa odraslima treba da sadrži sledeće komponente: direktnu uljučenost mladih, otvorenu komunikaciju, uzajamno poverenje, uzajamno poštovanje, uzajamno deljenje pozitivnih i negativnih mišljenja o akcijama onih drugih i podršku odraslih.
- **Saradnja vršnjačkih edukatora.** Saradnja i timski rad među vršnjačkim edukatorima jesu važni za ostanak u programu i produktivnost samog programa. Prijateljstvo razvijeno u grupi vršnjačkih edukatora/edukatorki jaka je motivacija da se uključe, budu aktivni i ostanu u programu. Vršnjački edukatori treba da dele zajedničku viziju i posvećenost programu i njegovim ciljevima. Ostali članovi treba da ohrabruju saradnju kroz grupne aktivnosti da bi podigli nivo samopoštovanja vršnjačkih edukatora i njihove socijalne veštine. Takođe, treba obezbediti superviziju zbog mogućih konflikata.
- **Ravnopravnost i jednakost rodova.** Vršnjački edukatori moraju znati kako rod utiče na njihove stavove i ponašanja. Rad u mešovitim grupama na terenu omogućava edukatorima da vežbaju nove uloge pod budnim okom iskusnijih kolega i da služe kao uzor drugima. Trening i supervizija treba da pokriju ne samo biološke razlike, već i to, kakav uticaj ima društveno shvatanje rodne uloge na reproduktivno zdravlje i transmisiju HIV-a.
- **Uključivanje lokalne zajednice.** Stepem saradnje između programa vršnjačke edukacije i lokalne zajednice u kojoj se sprovodi, uključujući i brojne zainteresovane strane, veoma je važan. Velika podrška lokalne zajednice od presudnog je značaja za produktivnost i održivost programa, jer ona povećava motivaciju mladih i uključivanje njihovih roditelja, kao i odgovornost programa prema zajednici i njenim institucijama.

□ **Radni okvir.** Radni okvir koji je razvio “CDC”, a adaptiran ovde za potrebe vršnjačke edukacije, uključuje četiri dela: dizajn programa, sprovođenje, menadžment i odgovornost prema ciljnoj grupi. U ovom slučaju radni okvir mora biti prilagođen ciljnoj grupi iz koje se i regrutuju vršnjački edukatori i gde se aktivnosti i sprovode. Radni ili operativni okvir programa vršnjačke edukacije ima iste obaveze kao i bilo koji drugi program, s tim da ovaj ima dodatnu obavezu uključivanja mladih.

Kako koristiti ovaj priručnik: proces procene kvaliteta

Procena kvaliteta ima tri ključna koraka:

1. Plan procene, sastavljanje i treniranje tima. Potrebno je pažljivo planiranje, pronalaženje adekvatnih članova za tim i obezbeđivanje treninga (posebno za veštinu vođenja intervjua).

2. Sprovođenje intervjua. Tim za procenu sprovodi intervjue sa različitim zainteresovanim grupama, uključujući i vršnjačke edukatore lično. Tim kombinuje podatke i utiske sa intervjua i od njih pravi beleške koje se mogu kasnije koristiti. Ovaj priručnik uključuje i primer upitnika koji se koristi za intervjuisanje vršnjačkih edukatora, rukovodioca i zaposlenih na projektu, roditelja i partnera.

3. Popunjavanje tabela i izrada izveštaja. Tim koristi beleške i sastanke za popunjavanje tabela, kao i druge informacije o programu koje su sakupili. U ovom priručniku postoji osam tabela zajedno sa preporučenim metodama - Pregled zbirnih rezultata po tabelama.

Kako će se ove metode koristiti, zavisi od više faktora: cilja programa, saradnje sa partnerima, dostupnim resursima, logistike (npr. koliko su blizu projekti vršnjačke edukacije), strukture donatorskih organizacija, lokalne zajednice, potrebe za donatorima i drugih. U idealnoj situaciji, tim za procenu kvaliteta uzeo bi dva do tri dana da sprovede intervjue i da popuni tabele. Ovo je fleksibilno i zavisi od veličine programa, dostupnosti osoba za intervjuisanje i drugih organizacionih detalja.

Ukoliko projekat mora da smanji broj intervjuisanih osoba u cilju skraćivanja procesa, jako je važno intervjuisati vršnjačke edukatore, rukovodioce i zaposlene na projektu. Ipak, bez intervjuisanja ostalih zainteresovanih strana neće biti moguće stvoriti kompletnu sliku. Intervjuisanje roditelja i partnera iz lokalne zajednice može dodati dubinu zaključku.

Ovaj priručnik može biti korišćen kao kontinuirano nadgledanje, ukoliko je to korisno za program. Ukoliko se koristi kao deo formalne evaluacije, podaci, koji se sakupe korišćenjem ove metode, mogu biti polazna ili krajnja tačka, a trebalo bi da se priključe i drugi tipovi podataka o projektu.

Pre nego što tim za procenu kvaliteta počne svoj rad, treba dati kratka uputstva o proceni programa i njegovih učesnika, posebno onim pojedincima ili grupama koje će biti intervjuisane. Možda će biti potrebno da se roditelji obaveste i da se traži njihova dozvola da se njihova deca, tj. vršnjački edukatori, intervjuišu, u zavisnosti od njihovih godina.

Kratko uputstvo treba da sadrži nameru procene i kako će se rezultati koristiti (i ko će ih koristiti). Treba prodiskutovati o proceduri procene kvaliteta i o pitanjima koja će se postavljati. Pitanje poverljivosti i anonimnosti moraju biti jasno objašnjeni i osigurani. Zvanično pismo od vladinih agencija (npr. Ministarstva zdravlja), kojim oni daju dozvolu za procenu, neophodno je u većini zemalja.

Drugi oblici aktivnosti vezanih za procenu kvaliteta nisu pomenuti u ovom priručniku. Na primer, ovaj priručnik ne sadrži detalje o tome kako sprovesti program procene kvaliteta na terenu u globalu kao što su sakupljanje materijala, pisanje izveštaja i drugi neophodni koraci. Odličan priručnik za to je Rapid Assessment and Response Technical Guide od "SZO". Takođe, ovaj priručnik ne razmatra akcione planove koji mogu biti preduzeti kao rezultat korišćenja ovog priručnika. Primer akcionog plana možete naći u "Clinic Assessment of Youth Friendly Services", koji je izašao u izdanju "**Pathfinder International**".

Plan procene, sastavljanje i treniranje tima

1

Korak 1: Plan procene, sastavljanje i treniranje tima

Donator, zainteresovana institucija, program vršnjačke edukacije ili istraživački tim identifikovaće programe za procenu i vođu tima. Vođa tima sprovodi istraživanje kroz opis projekta, izveštaje, akcione planove, priručnike i strateška dokumenta, uključujući i pitanje organizacione strukture, partnera i saradnju sa lokalnom zajednicom. Ukoliko vođa tima nije iz regije u kojoj će se sprovoditi procena, najtoplije preporučujemo da poseti program pre procene kvaliteta radi sakupljanja podataka o programu, a i kako bi upoznao ljude koji rade na tom projektu, vršnjačke edukatore i partnere sa procedurom procene kvaliteta.

Idealan tim za procenu kvaliteta treba da je sastavljen od odraslih i mladih koji imaju iskustvo u vršnjačkoj edukaciji i radu sa mladima, i to dva odrasla i dva mlada (muško-ženski parovi). Ovako mešoviti tim će lako pokrenuti diskusiju o saradnji mladih sa odraslima i o ravnopravnost i jednakost rodova. Ovaj tim mora znati da koristi smernice za vođenje intervjua i tabele (vidi korak 2 i 3).

Članovi i članice tima moraju posedovati osnovne veštine koje su potrebne za takav zadatak: da pričaju lokalni jezik, da poseduju veštine intervjuisanja, pravljenja beleški i pisanja izveštaja, kao i iskustvo u sličnom poslu. Oni, takođe, moraju biti trenirani tako da poštuju poverljivost i specifičnost tema za intervjuisanje. Intervju može sadržati lične poglede na osetljive teme i takve informacije moraju ostati poverljive. Širenje informacija dobijenih prilikom intervjuisanja ne samo da nije etički, već može izazvati posledice po pojedinca ili program. Integritet i objektivnost tima su od presudnog značaja za uspešnost procene.

Zavisno od veština i iskustva članova tima, trening može trajati od jednog do tri dana. Na kraju svi članovi tima moraju biti upoznati sa smernicama za vođenje intervjua, tabelama i moraju imati osnovna znanja o strukturi programa, koji će procenjivati. U toku treninga tim treba da prođe kroz smernice za vođenje intervjua (vidi korar 2, ispod) i da ih prilagode lokalnom programu i njegovom okruženju.

Drugi trening i planiranje mogu uključivati simulaciju procesa kako bi mladi i odrasli u timu mogli da rade kao tim u toku intervjuisanja, sakupljanja drugih podataka o programu, koji su pokriveni tabelama (kao što su saradnja mladih i odraslih) i da bi detaljno razradili proces pisanja beleški sa sesija. Trening treba da je interaktivan sa vremenom za diskusiju koju bi vodio vođa tima ili konsultant.

Sprovođenje intervjua

2

Korak 2: Sprovođenje intervjua

Tim za procenu kvaliteta bi trebalo da radi intervjue sa različitim grupama koje su uključene u program, uključujući i vršnjačke edukatore lično. Intervjuisti bi trebalo da su iskusni u vođenju intervjua i da su upoznati sa lokalnom kulturom. Timovi će raditi u parovima u toku intervjuisanja (intervjuist i zapisničar, idealno: jedna mlada osoba i jedna odrasla). Neophodan je vešt zapisničar, jer će se beleške koristiti kasnije za popunjavanje tabela.

Grupni intervjui zahtevaju manje vremena i ljudstva, a u suštini će biti sasvim zadovoljavajući u većini slučajeva, osim sa ključnim osobama kao što su rukovodioci programa, treneri i zaposleni. Odgovori ovih grupa će biti otvoreniji i iskreniji kada se intervju radi bez prisustva vršnjačkih edukatora ili njihovih supervizora. Neki partneri će morati da budu intervjuisane individualno zbog moguće fizičke udaljenosti. Roditelji mogu biti intervjuisani kao grupa, ukoliko je to moguće organizovati. Vršnjački edukatori treba da se intervjuišu u malim grupama od maksimalno 10 osoba. U nekim kulturama može biti potrebno da se intervjuišu u mešovitim, ali i istopolnim grupama.

Mnoga pitanja iz tabela mogu biti smatrana isuviše direktnim i ličnim. Kao pomoć u toku probne faze tabela razvijene su četiri smernice za vođenje intervjua, koje mogu pomoći intervjuisti da postavi ta lična ili "teška" pitanja. Te četiri smernice treba da budu organizovane u skladu sa grupom koja će biti intervjuisana: vršnjački edukatori, rukovodioci programa i zaposleni, roditelji i partneri. Smernice za vršnjačke edukatore, rukovodioce programa i zaposlene su organizovani u velikoj meri temama u tabelama, jer komentari ovih grupa mogu imati veze sa većinom tema. Dva pitanja za roditelje i partnere su opšta i odnose se na njihovu vezu sa vršnjačkim edukatorima i delovanjem projekta. Smernice su instrumenti u ovoj publikaciji.

Kako će tim koristiti te smernice zavisi od iskustva onih koji se ispituju i od tipa pitanja koja se postavljaju. Neki će odgovarati na direktna pitanja, dok će se ta ista pitanja drugima postavljati izokola. Pitanja o jednakosti i ravnopravnosti rodova, kao i partnerstvo mladih i odraslih, mogu biti više sporna, jer mogu da prouzrokuju više mišljenja, nego direktna pitanja sa specifičnim odgovorima, kao što je broj održanih radionica nedeljno.

Kako koristiti smernice za vođenje intervjua

Članovi tima za procenu kvaliteta moraju pročitati smernice pre sprovođenja intervjua. Onda, u zavisnosti od edukacije, iskustva, jezika i drugih faktora treba prilagoditi upitnik tako da on čini osnov za diskusiju. Ova pitanja se neće koristiti u formi upitnika. Ona su napisana tako da ih razume tim intervjuista. Njih treba prilagoditi za intervjuisane posebno za vršnjačke edukatore sa manje iskustva sa temama kao što su ravnopravnost rodova i saradnja mladih sa odraslima.

U nekim slučajevima, tim za procenu kvaliteta može zatražiti od intervjuisanih da ocene važnost pojedinih tema na listi ocenama od 1 do 5. U drugim slučajevima, mora se biti obazriviji sa indirektnim pitanjem, pa potpitanjem. Smernice za vođenje intervjua nisu u formi upitnika sa temama iz tabela, koje treba popuniti kao kada se radi istraživanje. Zbog toga, tim intervjuišta mora da prođe kroz beleške sa intervjua i da koristi druge relevantne materijale da odgovori na pitanja u tabeli.

Pogledi mladih i odraslih se mogu razlikovati ili biti čak dijametralno suprotni. Probni period pokazuje da je od izuzetnog značaja imati oba, mladog i odraslog intervjuištu, tokom celog procesa intervjuisanja. Ovo omogućava timu da ukrsti poglede u toku ocenijvanja i da zameni ulogu intervjuišta i zapisničara, ukoliko je to potrebno. U nekim slučajevima, vršnjački edukatori mogu biti uplašeni ili imati previše poštovanja prema odraslom intervjuištu i ne dati mu iskrene odgovore; prisustvo mladog intervjuišta može ohrabriti edukatore i dovesti do iskrenijih odgovora.

Vršnjački edukatori treba da budu intervjuisani u mešovitim, ali i istopolnim grupama. Mnoga pitanja iz tabela se direktno ili indirektno odnose na pitanje roda. U zavisnosti od grupe i kulture, ovo može dovesti do ljubazne diskusije ili čak tišine. Ukoliko pitanje roda nije zastupljeno u programu, mladim edukatorima termini mogu biti strani bez jasnog shvatanja šta se na šta odnosi, zato im to treba objasniti. U probnoj fazi procene se došlo do zaključka da kada su intervjuisani i intervjuišti istog pola, posebno za pitanja roda, to rezultira korisnijim informacijama.

Ispod su preporuke u skladu sa podgrupama koje će biti intervjuisane za svaku od listi. Obratite pažnju da termini "zaposleni na programu" i "rukovodioci programa i zaposleni" jesu slični, ali ne i isti. Neki programi vršnjačke edukacije vezani su za velike organizacije. U tom slučaju, intervjuisanje menadžmenta te organizacije može biti jako bitno.

Lista za saradnju sa partnerima

Partneri, rukovodioci programa i zaposleni, vršnjački edukatori

Lista za uključenost roditelja

Roditelji, vršnjački edukatori, zaposleni na programu

Lista za uključenost mladih

Vršnjački edukatori, rukovodioci programa i zaposleni

Lista za partnerstvo mladih i odraslih

Vršnjački edukatori, rukovodioci programa i zaposleni, roditelji, partneri

❑ Lista za saradnju vršnjačkih edukatora

Vršnjački edukatori, zaposleni na programu

❑ Lista za ravnopravnost i jednakost rodova

Vršnjački edukatori, roditelji, zaposleni na programu

❑ Lista za uključenost lokalne zajednice

Partneri, vršnjački edukatori, rukovodioci programa i zaposleni

❑ Lista za radni okvir

Rukovodioci programa i zaposleni, vršnjački edukatori, partneri

Kako intervjuisti neće moći da intervjuišu sve vršnjačke edukatore, roditelje i partnere u programu, oni će morati da izvrše selekciju osoba za intervju koristeći strategiju za odabir uzorka. Postoji više metoda za to; one nisu obuhvaćene ovim priručnikom (pogledaj SZO alat za procenu pomenut na strani 8). Ipak, postoje neke brige oko uzimanja uzorka kada govorimo o programima vršnjačke edukacije .

Uzorak vršnjačkih edukatora treba sa uključiti:

- ❑ skoro regrutovane, kao i trenirane i aktivne, mlade, npr. ne samo iskusne edukatore/edukatorke
- ❑ devojke i muškarce proporcionalno programu,
- ❑ mlade reprezentativnih godina, etničke i geografske rasprostranjenosti programa.

Uzorak partnera treba da uključiti one koji:

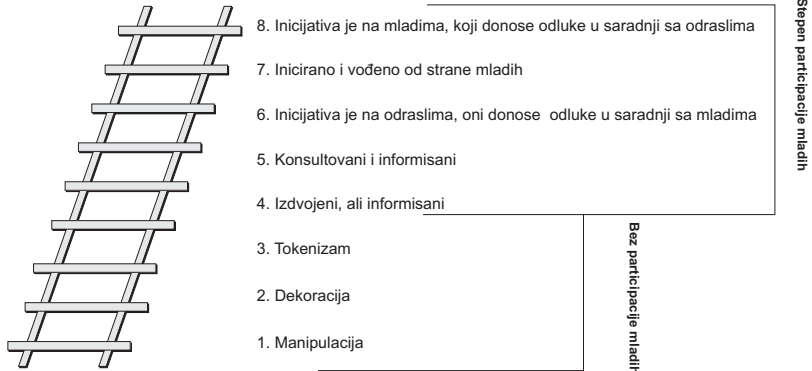
- ❑ rade aktivno na programu i da utiču na njegovu uspešnost,
- ❑ rade direktno sa vršnjačkim edukatorima, posebno školama, klinikama i centrima za mlade,
- ❑ utiču na odluke lokalne zajednice i da su donosioci odluka kao verske vođe, tradicionalne vođe ili politički donosioci odluka, kao na primer izaslanik ministra.

Uzorak roditelja treba da uključiti one koji su aktivno uključeni u program, kao i one koji predstavljaju različite etničke grupe u okviru lokalne zajednice.

Tim intervjuista treba da deli rezultate intervjuja i naučene lekcije tokom dnevnog izveštavanja sa celim timom. Vođa tima je centar ovog procesa i on mora da osigura redovno podnošenje izveštaja. Svi intervjui sa različitim zainteresovanim stranama moraju biti gotovi pre početka popunjavanja tabela.

Hartove merdevine učestvovanja

Hartove merdevine su konceptualni radni okvir koji tim može koristiti prilikom intervjuisanja vršnjačkih edukatora. Tim intervjuista mora biti upoznat sa ovim konceptom kako bi ga mogao inkorporirati u diskusiju po pitanjima vezanim za rukovodioce programa i zaposlene.

Popunjavanje tabela i izrada izveštaja

3

Korak 3: Plan procene, sastavljanje i treniranje tima

Članovi tima moraju osmisлити proces prenošenja podataka iz intervjua u tabele. Tim će morati da prođe kroz rezultate intervjua (verbalnog dela i beleški), uporedi i prodiskutuje zaključke različitih grupa i da napravi konačnu ocenu koju će uneti u tabelu.

Različite grupe mogu imati različite poglede na istu temu. Na primer, vršnjački edukatori, programsko osoblje i partneri mogu imati različite poglede po pitanju partnerstva mladih i odraslih u okviru programa. Ova različita mišljenja, zajedno sa drugim informacijama sa procene kvaliteta, moraju se uzeti u obzir prilikom popunjavanja tabele za partnerstvo mladih i odraslih.

Cifre na skali, koja se koristi za ocenjivanje, mogu biti protumačene na sledeći način:

1-2 = loše,

3 = srednje,

4-5 = dobro.

Ocene 1 i 5 treba koristiti samo u izuzetnim situacijama. U većini slučajeva će se koristiti skala od tri ocene 2 = loše 3 = srednje 4 = dobro.

Pored svake tačke u tabeli ostavljeno je malo mesta za beleške koje mogu biti korišćene za važne komentare, koji će se koristiti za popunjavanje tabela. Dugački komentari, koji podržavaju ili potvrđuju ocenu, moraju biti napisani odvojeno i obeleženi u skladu sa tabelom i tačkom na koju se odnose (npr. tabela 2, tačka 5). Takvi komentari su jako značajni za organizaciju koja je tražila procenu i za sam program. Komentare treba stavljati uvek kada je to moguće.

Kolonu nije primenljivo (N/A) treba označiti kada iz nekog razloga tu tačku nije moguće oceniti. Na primer, tačku nije moguće oceniti ako ispitanici nisu pružili adekvatan odgovor.

Rezultati procene kvaliteta će obezbediti korisne informacije za svakoga ko je nešto uložio u program. Važno je njima dostaviti izveštaj sa obrazloženjima kako bi mogli da obezbede smernice za one koji taj projekat treba da osnaže. Tamo, gde postoje dijametralno suprotni stavovi različitih intervjuisanih grupa, treba obrazložiti ove suprotnosti. Razlike u ocenama mogu prosto oslikavati razlike u stavovima ili dublji, sistematičniji nedostatak saradnje među onima koji su u programu. Možda najbitnija stavka, koju treba izmeriti, jeste stepen saradnje među svim grupama koje su uključene u program i njihova podrška cilju programa.

Preporučeni okvir za završni izveštaj izgleda ovako:

- ❑ **Podaci vezani za istraživanje.** Ovaj deo treba da sadrži datume kada je sprovedena procena, broj ljudi intervjuisanih u svakoj kategoriji, imena i funkcije članova tima. U nekim slučajevima je poželjno upisati imena i funkcije ljudi koji su intervjuisani, kao što su ključni partneri iz lokalne zajednice, donatori i rukovodioci. Važno je očuvati poverljivost intervjuisanih, posebno kod vršnjačkih edukatora i njihova imena treba uključiti samo uz njihovu dozvolu, i to samo ako je korist veća od štete koju bi to moglo da napravi.
- ❑ **Opis programa.** Opis programa obezbeđuje informacije sakupljene iz programske dokumentacije, prethodnih poseta i same procene uključujući cilj programa, obrađene teme i povezanost sa lokalnom zajednicom. Ovaj deo sumira strategiju programa u smislu ciljnih grupa, specifičnih ciljeva, pristupa, sistema za sprovođenje, regrutacije i treninga vršnjačkih edukatora. On identifikuje moguće partnere i donatore. Takođe, pokriva i pitanja menadžmenta, kao što je pozicija programa vršnjačke edukacije u okviru veće organizacione strukture.
- ❑ **Rezultati procene kvaliteta.** Ovaj deo uključuje kratak pregled rezultata tabela. On, takođe, može uključivati i celu tabelu sa određenim beleškama, ali u zavisnosti od cilja i dužine izveštaja.
- ❑ **Preporuke.** Ovaj odeljak identifikuje potrebe za osnaživanjem, daje sugestije za dalje akcije, potrebne resurse, potencijalne prepreke i osobe odgovorne za akcije.

SMERNICE ZA VOĐENJE INTERVJUA

Vršnjački edukatori

Predložen početak intervjua; svaki tim za procenu ga mora prilagoditi svojoj ciljnoj grupi

Mi bismo želeli da naučimo nešto više o načinu na koji vaš program funkcioniše, ali iz vaše perspektive, tj. perspektive mlade osobe. Ceo proces je anoniman i ništa od materijala sakupljenog ovde neće se moći dovesti u vezu ni sa kim od vas. Te informacije ćemo koristiti za popunjavanje tabela koje se odnose na različite delove vašeg projekta. Hajde da počnemo sa nekim osnovnim informacijama o vašem projektu i kako ste se angažovali na njemu.

Svaki tim treba da odluči kada je potrebno podeliti vršnjačke edukatore/edukatorke u mešovite, a kada u istopolne grupe. Možda ćete moći da postavite mnoga pitanja u mešovitim grupama, ali je preporučljivo da se pitanja jednakosti i ravnopravnosti postavljaju u istopolnim grupama.

Radni okvir

- Kako si postao/la vršnjački edukator/edukatorka?
Potpitanje: Kako si regrutovan/a? Zbog čega se baviš vršnjačkom edukacijom?
- Opiši trening koji si prošao/la.
Potpitanje: Šta misliš o treningu? Da li te je on pripremio za ovaj posao? Šta bi promenio/la za sledeći trening?
- Šta su tvoji lični ciljevi u vršnjačkoj edukaciji?
Potpitanje: Da li misliš da se tvoj posao bavi nekim problemima rizičnog seksualnog ponašanja? Šta ti radiš da bi se to desilo?
- Opiši nam ciljeve programa i aktivnosti.
- Šta ti konkretno radiš? Da li ti vodiš radionice? Obezbeđuješ materijal?
Potpitanje: Šta bi voleo/la da radiš drugačije? Koji su najveći izazovi za tvoj rad?
- Da li projekat uključuje diskusije o apstinenciji i vernosti partneru, kao i o upotrebi kondoma?

- Koju vrstu pomoći odraslih dobijaš u svom radu?
Potpitanje: Da li imaš dovoljno supervizije? Dovoljno tehničke podrške? Emotivne?
Kako bi mogao/la da dobiješ više podrške?
- Opiši nam kako se donose odluke u okviru projekta.
Potpitanje: Ko odlučuje o tome koje akcije će se sprovoditi?
Ko odlučuje o sadržaju ovih aktivnosti i materijalu koji će se koristiti?
Ko odlučuje o planiranju programa i strategija?
- Kako tvoj rad utiče na tebe lično?
Potpitanje: Koje su pozitivne, a koje negativne strane? Kakve su reakcije tvojih prijatelja i porodice?
- Šta te motiviše ili demotiviše da radiš?
- Šta misliš, zašto mladi ljudi ostaju ili napuštaju programe?
- Šta bi ti promenio/la u programu da bi on bio još bolji?
- Da li su ti pitanja budžeta, koja utiču na tvoje obaveze, jasna?

Hajde sada da popričamo o tipu saradnji između mladih i odraslih u programu.

Rukovodioci programa i zaposleni

- Opiši stepen tvoje uključenosti u program.
Potpitanje: Kako ga možeš poboljšati? Zašto je toliko dobro?
- Da li su ti jasne tvoje obaveze, kako da ih obavljaš i kada da ih obavljaš?
- Kakvu vrstu podrške dobijaš, od rukovodioca programa i zaposlenih, za svoje aktivnosti?

Hajde da popričamo o donošenju odluka. Postoji mnogo koraka u procesu donošenja odluka u programu. Ovo uključuje razvoj ideja, materijala, aktivnosti i sadržaj treninga.

- Opiši nam kako se donose odluke u vašem programu?
Potpitanje: Ko na kraju donese odluku i kako?
- Da li su tvoje primedbe i sugestije shvaćene ozbiljno?
- Šta bi ti uradio/la da poboljšaš proces donošenja odluka?
- Opiši nam kakvu saradnju imaš sa rukovodiocima programa i zaposlenima.
- Da li te rukovodioci programa i zaposleni tretiraju kao ravnopravnog?
- Da li rukovodioci programa i zaposleni cene tvoj doprinos?

Uključenost roditelja

- Da li su tvoji roditelji uključeni u program? Ako jesu, kako su se uključili?
- Da li tvoji roditelji znaju koji su ciljevi programa i kako on funkcionira?
- Da li oni znaju šta radiš u programu?
- Na koji način podržavaju tvoj rad u projektu? Na primer, da li ti dozvoljavaju da svoje slobodno vreme trošiš na rad na projektu?
- Kako podržavaju program u lokalnoj zajednici?

Saradnja sa partnerima

- Opiši stepen saradnje koji imate sa drugim organizacijama uključenim u program (npr. klinike, škole, verske organizacije...).
- Kako one podržavaju vaše aktivnosti?
- Kako se ta saradnja može unaprediti?

Saradnja vršnjačkih edukatora

- Opiši nivo timskog rada među vršnjačkim edukatorima u programu. Kako je vaš timski rad podržan i potpomognut od strane zaposlenih na programu?
- Da li vi zajedno učestvujete u rekreativnim aktivnostima?
- Kako vi (vršnjački edukatori/edukatorke) rešavate neslaganja među sobom?
- Opiši nivo saradnje i poverenja među vršnjačkim edukatorima u vašem programu.

Ravnopravnost i jednakost rodova

- Kako su prava i obaveze distribuirani između vršnjačkih edukatora i edukatorki?
- Da li momci i devojke imaju podjednake obaveze? Molim vas objasnite.
- Opišite kvalitet timskog rada između vršnjačkih edukatora i edukatorki?
Potpitanje: Da li je isto u kancelariji kao i na terenu? Kako je drugačije? Šta mislite zašto tim radi, odnosno ne radi dobro?
- Opišite kako program obrađuje pitanje roda na treningu i tokom sprovođenja aktivnosti.
Potpitanje: Da li uključuje pitanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja sa osvrtnom na rodne razlike?
- Kako rodna ravnopravnost podjednaka odgovornost muškaraca i devojaka utiče na saradnju između vršnjačkih edukatora i rukovodioca programa i zaposlenih?
- Kako je moguće povećati stepen ravnopravnosti među polovima u okviru

Rukovodioci programa i zaposleni

Pregled programa

- Opišite radni model programa i kako je on stavljen u praksu.
- Opišite bilo kakvu angažovanost lokalne zajednice u programu vršnjačke edukacije.
Potpitanje: Opišite angažovanje drugih NVO, religijskih organizacija i državnih institucija u vašoj zajednici. Kako program saraduje sa njima?
- Kakve rezultate ili uticaj na lokalnu zajednicu očekujete od programa? Kako ćete znati da li ste dostigli ovaj cilj?
- Kako vaš program doprinosi promenama u ciljnoj grupi i u lokalnoj zajednici?
- Opiši bilo kakvu evaluaciju koja se sprovodila ili se sprovodi. (Zatražite kopije evaluacionih formulara, dokumenata...)

Radni okvir

- Opišite proces regrutacije vršnjačkih edukatora/edukatorki.
Potpitanje: Kako su selektovani?
Koliko oni predstavljaju lokalnu zajednicu?
Da li su bili aktivni u zajednici i pre nego što su se priključili programu?
- Opišite trening koji su prošli.
- Koliko imate edukatora, a koliko edukatorki u programu?
- Koliko je stopa zadržavanja vršnjačkih edukatora, a kolika edukatorki?
- Šta vi mislite da je motivacija vršnjačkim edukatorima/edukatorkama da se zadrže na programu (imaju li olakšice) i da ga sprovede?
- Kako je timski rad promovisan (ohrabrivan) među vršnjačkim edukatorima/edukatorkama?
- Opišite kako su vršnjački edukatori/edukatorke uključeni u planiranje programa, treninge, aktivnosti, razvoj materijala i donošenje odluka.
- Da li mislite da postoji saradnja mladih i odraslih na programu? Kako biste vi opisali tu saradnju?
- Kako se rešavaju nesuglasice u programu?
Potpitanje: Između zaposlenih i vršnjačkih edukatora/edukatorki?
- Opišite stepen poverenja i saradnje među vršnjačkim edukatorima/edukatorkama u programu.
- Opišite tip supervizije koji program obezbeđuje edukatorima/edukatorkama.
Potpitanje: Da li supervizija uključuje i mentorstvo? Sa starijim edukatorima? Sa programskim osobljem?

Ravnopravnost i jednakost rodova

- Da li program obezbeđuje trening za pitanja roda? Opišite trening.
- Do koje mere obrađujete pitanje roda u superviziji i u aktivnostima?
- Objasnite kako su prava i obaveze podeljene između edukatora i edukatorki.
- Opišite stepen saradnje među edukatorima i edukatorkama.
- Koliko vaš program obrađuje pitanja rodno zasnovanog nasilja i zlostavljanja?

Saradnja sa lokalnom zajednicom

- Opišite kvalitet komunikacije i saradnje sa drugim lokalnim organizacijama i zainteresovanim stranama.
- Koji tip direktne podrške obezbeđuje lokalna zajednica programu?

Uključenost roditelja

- Opišite kako uključujete roditelje vršnjačkih edukatora/edukatorki u program.

Donatori

- Koji vid podrške dobijate od donatora?
- Kako komunicirate i sarađujete sa donatorima?
- Kako biste opisali vašu vezu sa donatorima?

Roditelji

Pregled programa

- Koji su po vama ciljevi programa?
- Da li mislite da je program efikasan u dostizanju ciljeva? Ako ne, zašto?
- Da li smatrate da je program važan za vašu lokalnu zajednicu?

Participacija mladih

- Šta vaš sin ili ćerka rade u programu? U koje aktivnosti su uključeni?
- Da li podržavate vašeg sina ili ćerku da učestvuje u programu? Zašto da ili zašto ne?
- Da li mislite da vaš sin ili ćerka imaju korist od programa? U kom pogledu?

Participacija roditelja

- Kako ste vi uključeni u program?
- Kako ste se uključili i zasto?
- Da li učestvujete u aktivnostima ili sastancima?
- Kako saopštavate vaše ideje ili brige ljudima iz programa?
- Kakav uticaja vi imate na program i na proces donošenja odluka u njemu?
- Da li ste zadovoljni saradnjom programskog osoblja sa vama kao roditeljem?
- Da li podržavate ili promovirate program na bilo koji način?
Potpitanje: Da li pričate o poslu koji vaš sin ili ćerka rade u lokalnoj zajednici?
 Da li dozvoljavate vašem sinu ili ćerki da svoje slobodno vreme troši na svoj posao vršnjačkog edukatora?
- Šta bi moglo da unapredi ovaj program?

Partneri

Pregled programa

- Opišite vašu vezu sa programom.
- Da li razumete ciljeve programa?
- Da li se slažete sa ciljevima i vizijom programa?
- Da li ste zadovoljni svojom obaveštenošću o programskim planovima i aktivnostima?
- Da li mislite da je projekat efikasan u dostizanju ciljeva?

Uključenost u program

- Na koje načine saradujete sa programom i vršnjačkim edukatorima/edukatorkama u njemu? Opišite svoje aktivnosti.
- Da li ste zadovoljni kvalitetom vaše komunikacije sa programom?
- Kakav uticaj vi imate na program i na proces donošenja odluka u njemu?
- Do kog stepena se osećate uključeni u program?
- Na koje načine vi podržavate program i vršnjačke edukatore/edukatorke?
- Kakvu ste vi korist iskusili od rada na programu?

Budućnost programa

- Da li se program i vršnjački edukatori bave pitanjima seksualnog ponašanja, HIV/SIDA-e i sličnih tema u društvu efikasno?
- Da li program obezbeđuje precizne informacije?
- Da li program i vršnjački edukatori/edukatorke poštuju različitosti, drugačije vrednosti i mišljenja u zajednici?
- Koliko znanja poseduju vršnjački edukatori o oblasti kojom se bave?
- Koliko su motivisani vršnjački edukatori/edukatorke da sprovedu svoje aktivnosti?
- Koliko je važan doprinos vršnjačkih edukatora/edukatorki ovog programa?
- Koliko dobro program pregovara između potreba organizacije, mladih ljudi, zainteresovanih strana i lokalnih institucija?
- Koliko dobro saraduju mladi i odrasli? Da li biste ga okarakterisali kao partnerstvo u kome mladi imaju sopstveno mišljenje? Ili odrasli uglavnom govore mladima šta da rade?
- Kako vaša saradnja sa programom može biti poboljšana?
- Kakva su vaša očekivanja od programa?

Tabela 1. Saradnja sa partnerima

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Partneri se osećaju adekvatno informisanim o ciljevima, aktivnostima, kao i o suštini samog projekta.		1 2 3 4 5	
2. Partneri podržavaju program direktno ili indirektno.		1 2 3 4 5	
3. Partneri imaju utisak da se samo jedna osoba sluša i da samo ona ima uticaj na program.		1 2 3 4 5	
4. Program saraduje sa partnerima u procesu planiranja i implementacije aktivnosti.		1 2 3 4 5	
5. Partneri i zaposleni koordiniraju aktivnosti kako se one ne bi duplirale u istoj zajednici.		1 2 3 4 5	
6. Partner obezbeđuje finansijsku ili neku drugu materijalnu podršku projektu.		1 2 3 4 5	
7. Partneri i program imaju zajedničku viziju da promovišu zdravlje mladih.		1 2 3 4 5	

Tabela 1. Saradnja sa partnerima (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
8. Partner je zadovoljan kvalitetom komunikacije sa programom.		1 2 3 4 5	
9. Nivo poverenja između programa i partnera je visok.		1 2 3 4 5	
10. Partner i program razmenjuju informacije i veštine.		1 2 3 4 5	
11. Partner ima poverenje u stručnost programa.		1 2 3 4 5	
12. Partner ima koristi iz saradnje sa programom.		1 2 3 4 5	

Tabela 2. Uključenost roditelja

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Roditelji su zadovoljni ciljevima i vrednostima programa.		1 2 3 4 5	
2. Roditelji podržavaju ciljeve i aktivnosti programa.		1 2 3 4 5	
3. Roditelji podržavaju učesće svoje dece u projektu i vide da oni imaju korist od toga.		1 2 3 4 5	
4. Roditelji vide korist za zajednicu zbog uključivanja njihove dece u program.		1 2 3 4 5	
5. Roditelji osećaju da su uključeni u program i da imaju uticaja.		1 2 3 4 5	
6. Program održava kontakt sa roditeljima i dopire do njih.		1 2 3 4 5	
7. Program ima aktivnosti i sastanke za roditelje.		1 2 3 4 5	

Tabela 3. Uključenost mladih

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Vršnjački edukatori (VE) razumeju aktivnosti koje sprovode i znaju zašto ih sprovode.		1 2 3 4 5	
2. VE su direktno uključeni u dizajniranje i razvoj aktivnosti koje sprovode.		1 2 3 4 5	
3. VE su direktno uključeni u razvoj materijala koji koriste.		1 2 3 4 5	
4. VE imaju prilike da izmene već postojeći materijal.		1 2 3 4 5	
5. VE osećaju da mogu da iskažu svoje mišljenje i koje će supervizor/rukovodilac čuti i uvažiti.		1 2 3 4 5	
6. VE osećaju da mogu da iskažu svoje mišljenje koje će ih rukovodioci čuti i uvažiti.		1 2 3 4 5	
7. Male novčane stimulacije ili drugi materijalni pokloni su obezbeđeni za VE.		1 2 3 4 5	

Tabela 3. Uključenost mladih (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
8. VE su zastupljeni u upravnom odboru ili sličnom telu koje donosi odluke.		1 2 3 4 5	
9. VE imaju osećaj svojine nad aktivnostima koje sprovode.		1 2 3 4 5	
10. VE imaju osećaj svojine nad programom.		1 2 3 4 5	
11. Pitanja budžeta koja se tiču VE su transparentna i njima jasna		1 2 3 4 5	
12. VE imaju utisak da mogu da utiču na tok sprovođenja programa.		1 2 3 4 5	
13. VE su u globalu zadovoljni nivoom svoje uključenosti i uticajem koji imaju na program.		1 2 3 4 5	

Tabela 4. Saradnja mladih i odraslih

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Postoji poverenje i međusobno poštovanje između VE i koordinatora programa.		1 2 3 4 5	
2. Postoji poverenje i međusobno poštovanje između VE i rukovodioca programa.		1 2 3 4 5	
3. VE su bili u situaciji da je njihov komentar ili sugestija shvaćen ozbiljno od strane koordinatora programa.		1 2 3 4 5	
4. VE su bili u situaciji da je njihov komentar ili sugestija shvaćen ozbiljno od strane rukovodioca programa.		1 2 3 4 5	
5. VE su bili u situaciji da je njihov komentar ili sugestija shvaćen ozbiljno od strane posrednika.		1 2 3 4 5	
6. VE su bili u situaciji da je njihov komentar ili sugestija shvaćen ozbiljno od strane partnera.		1 2 3 4 5	
7. VE se ne osećaju izmanipulisanim od zaposlenih na programu, niti se osećaju kao tokeni ili dekoracija.		1 2 3 4 5	

Tabela 4. Saradnja mladih i odraslih (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
8. VE je odati priznanje za njihov rad i uspehe.		1 2 3 4 5	
9. Odrasli i VE mogu uspešno rešiti probleme nastale usled različitog pogleda na stvari.		1 2 3 4 5	
10. Zaposleni na programu smatraju da VE razumeju svoje obaveze i granice.		1 2 3 4 5	
11. VE smatraju da zaposleni na programu razumeju svoje obaveze i granice.		1 2 3 4 5	
12. Zaposleni ne favorizuju nikoga kako ne bi došlo do konflikta među VE.		1 2 3 4 5	
13. VE smatraju da zaposleni na programu shvataju njihova razmišljanja i osećanja.		1 2 3 4 5	
14. Program omogućava razvoj životnih veština VE uključujući veštine vođe i povećava njihove kapacitete za donošenje odluka.		1 2 3 4 5	

Tabela 4. Saradnja mladih i odraslih (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
15. Program obezbeđuje adekvatnu emotivnu podršku i razvoj veština za snalaženje u teškim situacijama.		1 2 3 4 5	
16. U programu vlada fer atmosfera i svi imaju ravnopravan tretman.		1 2 3 4 5	
17. Sve u svemu, program ima izbalansiranu saradnju mladih i odraslih.		1 2 3 4 5	

Tabela 4. Saradnja vršnjačkih edukatora

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Veštine timskog rada se uče i promovišu u programu.		1 2 3 4 5	
2. Ravnopravnost i jednakost rodova promovisana je, uključujući i jednaka prava i obaveze.		1 2 3 4 5	
3. Postoje smernice za rešavanje konflikata u okviru programa.		1 2 3 4 5	
4. VE poštuju razlike među ljudima i među njima samima.		1 2 3 4 5	
5. Program promovise atmosferu poverenja i saradnje.		1 2 3 4 5	
6. VE imaju zajedničku viziju i posvećenost programu i ostvarenju njegovih ciljeva.		1 2 3 4 5	
7. Program ima rekreativne aktivnosti za VE koje promovisu prijateljstvo i timski rad.		1 2 3 4 5	
8. Zaposleni ne favorizuju nikoga, jer bi to moglo dovesti do ljutnje i konfuzije.		1 2 3 4 5	

Tabela 6. Ravnopravnost i jednakost rodova

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Postoji zadovoljavajući balans između vršnjačkih edukatora i edukatorki u programu.		1 2 3 4 5	
2. Rod i pitanja roda su adekvatno uključeni u trening VE.		1 2 3 4 5	
3. Rod i pitanja roda su adekvatno uključeni u sesije supervizije VE.		1 2 3 4 5	
4. Program promovise ravnopravnost i jednakost rodova u programu, uključujući i jednaka prava i obaveze.		1 2 3 4 5	
5. Program razvija kritičku svest VE o pitanju roda i rodne uloge.		1 2 3 4 5	
6. Vršnjački edukatori i edukatorke se osećaju poštovanim od strane suprotnog pola.		1 2 3 4 5	
7. Program promovise otvorenu i učitvu diskusiju među VE o pitanju roda, uključujući i seksualno i reproduktivno zdravlje.		1 2 3 4 5	

Tabela 6. Ravnopravnost i jednakost rodova (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
8. Program uči VE da budu rodno senzitivni kako bi to mogli da koriste u svojim aktivnostima sa vršnjacima i sa ciljnom grupom.		1 2 3 4 5	
9. Program sadrži pitanja nasilja, zloupotrebe i nejednakosti polova i preispituje stavove VE prema tim		1 2 3 4 5	
10. Mešoviti parovi su često angažovani za aktivnosti na terenu.		1 2 3 4 5	

Tabela 7. Uključenost lokalne zajednice

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Organizacije lokalne zajednice (OLZ) se osećaju adekvatno informisanim o ciljevima programa, njegovoj svrsi i aktivnostima.		1 2 3 4 5	
2. OLZ podržavaju program direktno ili indirektno.		1 2 3 4 5	
3. Program saraduje sa OLZ u planiranju i implementaciji aktivnosti.		1 2 3 4 5	
4. OLZ osećaju korist od podržavanja programa.		1 2 3 4 5	
5. OLZ obezbeđuju finansijsku ili neku drugu materijalnu podršku programu.		1 2 3 4 5	
6. Lokalni donosioci odluka se osećaju adekvatno informisanim o ciljevima programa, njegovoj svrsi i aktivnostima.		1 2 3 4 5	
7. Lokalni donosioci odluka podržavaju program direktno ili indirektno.		1 2 3 4 5	

Tabela 7. Uklučenost lokalne zajednice (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
8. Program saraduje sa lokalnim donosiocima odluka u planiranju i implementaciji aktivnosti.		1 2 3 4 5	
9. Lokalni donosioci odluka imaju korist od podrške date programu.		1 2 3 4 5	
10. Lokalna tela, koja donose odluke, obezbeđuju finansijsku ili neku drugu materijalnu pomoć projektu.		1 2 3 4 5	
11. Religijske organizacije se osećaju adekvatno informisanim o ciljevima programa, njegovoj svrsi i aktivnostima		1 2 3 4 5	
12. Religijske organizacije podržavaju program direkto ili indirektno.		1 2 3 4 5	
13. Program saraduje sa religijskim organizacijama u planiranju i sprovođenju aktivnosti.		1 2 3 4 5	
14. Religijske organizacije imaju korist od pružanja podrške programu.		1 2 3 4 5	

Tabela 7. Uključenost lokalne zajednice (nastavak)

Tačka	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
15. Religijske organizacije obezbeđuju finansijsku ili neku drugu materijalnu pomoć projektu.		1 2 3 4 5	
16. Program promoviše vernost jednom partneru i apstinenciju, a ne samo kondom.		1 2 3 4 5	
17. Program saraduje sa lokalnim školama ili radi u njima.		1 2 3 4 5	
18. Program saraduje sa lokalnim centrima ili radi u lokalnim centrima za reproduktivno zdravlje i prevenciju HIV/SIDA-e i PPI.		1 2 3 4 5	
19. Program iznosi aktivnosti na nivou lokalne zajednice.		1 2 3 4 5	

Tabela 8. Radni okvir

A. Dizajn programa	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Program ima jasno određenu ciljnu grupu.		1 2 3 4 5	
2. Program ima tačno određene ciljeve i specifične ciljeve.		1 2 3 4 5	
3. Program je zasnovan na zdravim stilovima života i socijalnim teorijama ili iskustvu zasnovanom na dokazima.		1 2 3 4 5	
4. Program je fokusiran na smanjanje specifičnih rizičnih oblika ponašanja.		1 2 3 4 5	
5. Program obezbeđuje dobre prilike VE da vežbaju svoje veštine.		1 2 3 4 5	

Tabela 8. Radni okvir

B. Implementacija	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Postoji realan plan za implementaciju programa.		1 2 3 4 5	
2. Osoblje je adekvatno trenirano da bi bilo senzitivno za potrebe mladih ljudi dok treniraju ili superviziraju edukatore.		1 2 3 4 5	
3. VE su adekvatno trenirani kako bi preneli ključne elemente intervencije.		1 2 3 4 5	
4. Ključni elementi intervencije su jasno definisani za osoblje i VE i omogućavaju dostavu usluga.		1 2 3 4 5	
5. Program je deo većeg konteksta, koji je relevantan za ciljnu grupu i lokalnu samoupravu.		1 2 3 4 5	

Tabela 8. Radni okvir

C. Menadžment	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Postoji administrativna podrška sa najvišeg nivoa za ovu interenciju.		1 2 3 4 5	
2. Imaju dovoljno resursa za trenutnu implementaciju, uključujući i trening za VE i superviziju.		1 2 3 4 5	
3. Imaju dovoljno resursa za održivost (ne mora da znači dovoljni sami sebi).		1 2 3 4 5	
4. Odrasli donosioci odluka su fleksibilni i otvoreni za mišljenja mladih.		1 2 3 4 5	
5. Organizacija programa je ubačena u širi kontekst, koji je od važnosti za ciljnu grupu, populaciju i zajednicu.		1 2 3 4 5	

Tabela 8. Radni okvir

D. Odgovornost	Beleške	Ocene (loše - dobro)	N/A
1. Program je odgovor na specifične potrebe i prioritete zajednice.		1 2 3 4 5	
2. VE su reprezentativni za ciljnu grupu i upoznati su sa njihovom kulturom.		1 2 3 4 5	
3. Akcija je odogavarajuća za mentalni razvoj ciljine grupe.		1 2 3 4 5	
4. Za ciljnu grupu, program je određen po rodu i senzitivn po njemu.		1 2 3 4 5	
5. Akcija je prihvatljiva za VE sa osvrtom na kvalitet partnerstva mladih i odraslih.		1 2 3 4 5	
6. Akcija je prihvatljiva za VE sa osvrtom na stepen uključenosti mladih.		1 2 3 4 5	

Pregled zbirnih rezultata po tabelama

Pregled zbirnih rezultata po tabelama je posebna tabela na kojoj se nalaze prosečne ocene svake tabele kako bi pomogli programu da shvati gde su mu snage, a gde slabosti. Na primer, program može imati visoku ocenu za saradnju sa partnerima i sa uključivanjem lokalne zajednice, a lošu za unutrašnju saradnju (npr. Saradnja VE i ravnopravnost i jednakost rodova).

Prosečne ocene tabela

Prosečne ocene tabela se računaju sabiranjem svih ocena unutar tabele i prostim deljenjem tog zbira sa brojem popunjenih tačaka te tabele. Na primer, tabela uključenosti mladih ima 13 tačaka; ocene (1-5) svake tačke bi se sabrale i podelile sa 13. Ako neke tačke nisu ocenjene, zbir se deli sa brojem ocenjenih tačaka. Prosečna ocena je u opsegu od 1 (loše) do 5 (dobro) radi poređenja.

Tabela	Broj ocenjenih tačaka	Ukupna ocena	Prosečna ocena
Saradnja sa partnerima	_____	_____	_____
Uključenost roditelja	_____	_____	_____
Uključenost mladih	_____	_____	_____
Saradnja mladih i odraslih	_____	_____	_____
Saradnja Vršnjačkih edukatora	_____	_____	_____
Jednakost i ravnopravnost rodova	_____	_____	_____
Uključenost lokalne zajednice	_____	_____	_____
Radni okvir			
Dizajn programa	_____	_____	_____
Implementacija	_____	_____	_____
Menadžment	_____	_____	_____
Odgovornost	_____	_____	_____

Odabrani resursi vršnjačke edukacije

The Evaluation Center at Western Michigan University

Ovo je sveobuhvatan izvor informacija za sprovođenje istraživanja i ima poseban deo o upotrebi tabela.

www.wmich.edu/evalctr/checklists

Engaging Communities in Youth Reproductive Health and HIV Projects: A Guide to Participatory Assessments

Family Health International, 2006.

Ovaj priručnik je skup iskustava iz “YouthNet” programa, koji govore o tome kako su mladi imali istaknutu ulogu u određivanju šta će učiti i koje će akcije sprovoditi. Govori i sprovođenje procesa procene sa participacijom mladih i uključuje modele radionica i materijale potrebne za to.

<http://www.fhi.org/en/Youth/YouthNet/Publications/CIresources/index.htm>

European Guidelines for Youth AIDS Peer Education

Svenson G, et al. (eds). Evropska komisija, 1998.

Ova “Europeer” (Evropska mreža vršnjačkih edukatora) publikacija sadrži smernice kako postaviti, voditi i oceniti projekat vršnjačke edukacije za mlade na temu HIV/SIDA. Prva dva poglavlja ispituju koristi i ograničenja vršnjačkog pristupa.

Dostupno na engleskom, francuskom, nemačkom, grčkom, italijanskom, portugalskom, španskom, švedskom i češkom jeziku.

<http://www.europeer.lu.se/>

Guide to Implementing TAP (Teens for AIDS Prevention)

Advocates for Youth, drugo izdanje, 2002.

Ovaj korak po korak priručnik pruža pomoć odraslima i tinejdžerima da razviju i sprovedu program vršnjačke edukacije u školama i lokalnim zajednicama, a na temu HIV/SIDA. Uključuje i plan za 17 radionica sa sugestijama i opisima programa.

<http://www.advocatesforyouth.org/publications/tap.htm>

How to Create an Effective Peer Education Project: Guidelines for AIDS Prevention Projects

Family Health International, nd

Ovaj dokument sadrži praktične smernice za planiranje i implementaciju projekta vršnjačke edukacije i razvija svest o mogućim poteškoćama.

<http://www.fhi.org/en/HIVAIDS/pub/guide/BCC+Handbooks/peereducation.htm>

Improving Female Recruitment, Participation, and Retention among Peer Educators in the Geração BIZ Program in Mozambique

“Pathfinder” sa Interagencijskom radnom grupom za pitanja roda USAID-a, 2006.

Ovaj izveštaj o projektu akcije u Mozambiku govori o načinima za povećavanje uključenosti vršnjačkih edukatorki, npr. kroz uključivanje roditelja.

http://www.pathfind.org/site/DocServer/PF_Mozambique.pdf?docID=6221

Learning to Live: Monitoring and Evaluating HIV/AIDS Programmes for Young People

“Save the Children”, 2000.

Ovo je praktičan priručnik za razvoj, monitoring i evaluaciju programa za mlade na temu HIV/SIDA, zasnovan na iskustvima projekata širom sveta. On se fokusira na skorašnja učenja o vršnjačkoj edukaciji, školskoj edukaciji, kliničkim servisima, dozezanju posebno osetljivih mladih i rada sa PLHIV mladima. Sažete verzije su dostupne na engleskom i portugalskom jeziku.

<http://www.savethechildren.org.uk>

The Narrative Research Method Studying Behaviour Patterns of Young People by Young People

Svetska zdravstvena organizacija (WHO), 1993.

Ovaj istraživački alat se koristi da bi se razumelo ponašanje, uključujući i seksualno ponašanje među mladima u kontekstu kulturne realnosti. Koordinaciona grupa mladih je sastavljena da bi razvila reprezentativnu i slikovitu priču o ponašanju u njihovoj zajednici. Priča je onda preobličena u upitnik, koji je dat drugim mladim ljudima u istom području da ga ispitaju. Zaključci ove participatorne metodologije mogu se koristiti za razvoj nacionalnog plana akcije za promociju zdravlja adolescenata i materijala za promociju zdravlja, u kome koordinacioni tim može biti i facilitator. Dostupno na engleskom, francuskom i španskom jeziku.

<http://www.who.int/bookorders/anglais/detart1.jsp?sesslan=1&codlan=1&codcol=93&codcch=54#>

Peer Approach in Adolescent Reproductive Health Education: Some Lessons Learned

UNESCO Asia and Pacific Bureau for Education, Tailand, 2003.

Ova brošura se fokusira na istraživanje uticaja vršnjačke edukacije u promociji ponašanja među adolescentima, objedinjuje iskustva sa terena i nudi smernice koje bi omogućile implementatorima programa da prihvate i prilagode odgovarajuće strategije za njihovo okruženje.

http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/arsh/IPs/IP_peerapproach.pdf

Peer Education and HIV/AIDS: Concepts, Uses, and Challenges

Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, Best Practice Collection, 1999.

Ova brošura govori o teoriji vršnjačke edukacije i sadrži članak o programu procene potreba, sproveden na Jamajci u aprilu 1999. Dostupno na engleskom, francuskom i španskom jeziku.

<http://www.unaids.org/DocOrder/OrderForm.aspx> (look for BP095 in the section titled Best Practice Collection)

Peer Education and HIV/AIDS: Past Experiences, Future Directions

Population Council, 1999.

Ovaj izveštaj prezentuje zaključke globalnog participatornog projekta, koji je dizajniran da bolje razume vršnjačku edukaciju u cilju informisanja programa vezanih za HIV prevenciju i brigu i podršku PLHIV.

http://www.popcouncil.org/pdfs/peer_ed.pdf

Peer Education Toolkit

United Nations Population Fund and Family Health International, 2005-2006.

Ova serija od pet priručnika uključuje Priručnik za trening trenera, Priručnik za upotrebu drame u vršnjačkoj edukaciji, Standarde u vršnjačkoj edukaciji, Metode za poboljšanje performansi, ovaj priručnik ima i Metode za procenu. Prva tri poseduju ogromne resurse za sve aspekte vršnjačke edukacije.

<http://www.fhi.org/en/Youth/YouthNet/Publications/peeredtoolkit/index.htm>

Peer to Peer: Creating Successful Peer Education Programs

International Planned Parenthood Federation (IPPF), 2004.

Ovaj vodič opisuje neophodne korake za planiranje, implementaciju i evaluaciju programa za treniranje mladih da uče svoje vršnjake o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Sadrži prilagodljive metode za podršku programskim aktivnostima, kao i primer projekta jedne o IPPf članica iz Latinske Amerike.

http://www.ippfwhr.org/publications/publication_detail_e.asp?PubID=62

Peer to Peer: Youth Preventing HIV Infection Together

Advocates for Youth, 1993.

Ovaj resurs za programske planere i mlade edukatore ispituje argumentaciju i istražuje vršnjački pristup smanjenju rizika sa fokusom na HIV prevenciju. Detaljno opisuje model uspešnog programa vršnjačke edukacije.

<http://www.advocatesforyouth.org/publications/peertopeer.pdf>

Rutangang Peer Education

Harvard School of Public Health, nd

Rutangang je rezultat dvogodišnje saradnje u Južnoj Africi kako bi se vršnjačka edukacija prihvatila kao ozbiljan naučni napor. Širok spektar treninga i različitih materijala je dostupan za korišćenje u školama i nevladinim organizacijama.

<http://www.hsph.harvard.edu/peereducation/>

